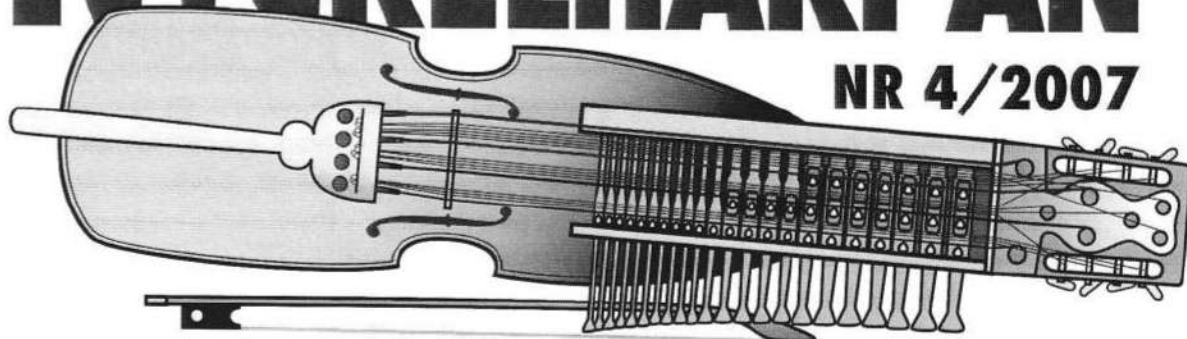


NYCKELHARPAN

NR 4/2007

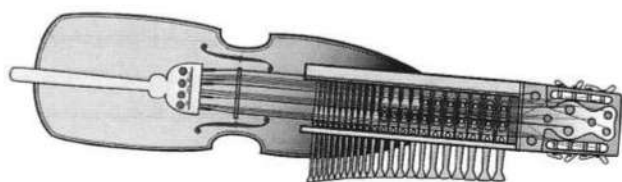


FÖRENINGEN NYCKELHARPANS MEDLEMSTIDNING



SMÅ NYCKELHARPOR I JÄRFÄLLA • JULFESTEN

UTTRINGE GUBBARNE • ANNORLUNDA NYCKELHARPOR M.M.



NYCKELHARPAN NR 4/07

Årgång 22.

Medlemstidning för Föreningen Nyckelharpan.

Utkommer med 4 nr per år. ISSN 1401-2936

Adress: Föreningen Nyckelharpan, c/o Möllerman
Riddarstigen 17A, 183 30 Täby.

Ansvarig utgivare: Sture Möllerman.

Redaktion: Sture & Marianne Möllerman.

Artiklar och bilder ur Nyckelharpan får ej kopieras för
publicering utan medgivande från redaktionen.

Material till nästa nummer skall vara på redaktionen
senast 10 januari.

MEDLEMSSKAP

Årligt medlemsskap i Föreningen Nyckelharpan erhål-
les mot inbetalning av 160 kr på föreningens plusgiro
nr 491 82 94-2.

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE

	Telefon
Ordförande Sture Möllerman	08-768 13 66
Kassör Anders Hägg	08-581 660 71
Sekreterare Margareta Malmberg	08-758 96 22
Ledamot Monica Hedelius	08-754 24 57
Ledamot Bo Nilsson	08-716 96 96
Ledamot Sten Holmberg	08-560 339 95
Ledamot Paul Westman	08-649 22 09

Adressändringar skickas till
Anders Hägg, Örtugsvägen 16, 196 32 Kungsängen

Föreningen Nyckelharpan org. nr 802011-4289

Titta gärna på föreningens nya hemsida!
www.nyckelharpan.org

OMSLAGSBILDEN

Cajsa Ekstav – vår mycket uppskattade lärare vid vår
senaste kurs med påföljande julfest i Kungsängens hem-
bygdsgård.

Foto Sture Möllerman

INNEHÅLL

i detta nummer

Kurs med hög julstämning i Kungsängen	sid. 3
Uttringe Gubbarne	sid. 4
Annorlunda Nyckelharpor	sid. 5
Harpor åt en ny generation spelmän i Järfälla	sid. 6-7
Årets Uppsalastämman	sid. 8
Nyckelharpor till salu	sid. 8



God Jul och Gott Nytt År!

ERIC SAHLSTRÖM INSTITUTET

NATIONELLT FOLKMUSIKCENTRUM I TOBO

Tobotorsdagar kl 19.00

- 17/1 Scillas svänggång
- 31/1 Häverö spelmän och folkdanslag
- 14/2 Tensta spelmans- och folkdanslag
- 28/2 Österby spelmans- och folkdanslag
- 13/3 Tierps spelmanslag och Strömsbergs
folkdansgille
- 27/3 Söderfors brukskapell
- 10/4 Lövstabygdens spelmän
- 24/4 Gås-Andersbygdens spelmän

Våra gäster underhåller fram till fikat. Därefter är alla spel-
män välkomna att delta i spelet till dansen eller samlas i
mindre grupper i huset. Fri entré.

ESI 10 år
Jubileum 16-18 maj 2008

INTERNATKURSER DISTANSKURSER HELGKURSER

www.esitobo.org info@esitobo.org
0295-342 90

E O GRAFISKA

Birger Gustafsson Digital AB – en del i EO Grafiska – är
Föreningen Nyckelharpan sponsor i form av mycket
generösa villkor vid tryckning av vår medlemstidning.
Vi tackar alla hos företaget som på detta sätt stödjer vår
verksamhet.

Det känns alltid lite extra roligt när det har kommit in material till vår tidning från flera håll i landet. I detta nummer har det ramlat in både textmanus och bildmaterial i redaktionen brevlåda. Det är precis så det ska vara med ett medlemsblad. Dessutom fick vi löfte om att hämta material till tidningen från Järfälla Nyckelharpsgilles hemsida.

Vad som också är glädjande, är att så många slöt upp på vår kombinerade kortkurs/julfest och att flera nya medlem-

mar har tillkommit under hösten. Har vi kanske gått och fått en nytändning i Föreningen Nyckelharpan? Många ideella föreningar dras idag med stora rekryteringsproblem, men det verkar nu inte ha drabbat oss.

Jag vill därför passa på att tacka alla för ett bra år 2007 i Nyckelharpans tecken och önska en riktigt God Jul och ett Gott Nytt År med många musikaliska aktiviteter.

Sture Möllerman, ordf.

Kurs med hög julstämning i Kungsängen

En lärare och nästan trettio stycken nyckelharpselever! Det bör nog vara en duktig och erfaren pedagog för att klara av det. För Cajsa Ekstav som så många gånger tidigare med säker hand lotsat oss genom de uppländska tongångarna var detta inget problem. Hon genomförde kursen galant med att lära ut en uppländsk bondpolska, en glöggmarsch och en liten polska i d-dur från Bingsjö.

Det var inte bara nya låtar som serverades denna dag. Även vårt lekamliga behovet tillfredställdes. Till lunch serverades nämligen risgrynsgröt med insmusslad mandel, vilket ledde till följande lilla julrim.

Ska vi oss med andra mäta
när det gäller harpospel,
måste alla gröten äta
annars knavrar vi nog fel.

På denna decemberlördag i Kungsängens hembygdsgård blev det lite extra krydda, då vi efter kursen passade på att smaka både julglögg, pepparkakor, skinksmörgås och annat godis. Därefter blev det mera musik i form av allspel och en lite klurig låttävling med priser till de tre duktigaste.



Text o bilder Sture Möllerman

Uttringe Gubbarne

I förra numret av tidningen Nyckelharpan skrev jag om en vals som förekom i flera varianter. Den version som Eric Sahlström spelade efter sin far Anders och som kallas för Uttringe Gubbar finns inspelad och utgiven på CD med Trollrike Spelmän där Erics bror Sture ingår (På Hugget! AWCD-32). I bifogat konvolut till skivan står att Anders Sahlström hade hört ett gäng från Stockholm som kallade sig för Uttringe Gubbar och att han lärt sig låten efter dem.

Nu vet jag lite mer om dessa "gubbar", mycket tack vare en av våra medlemmar som hört av sig och därmed lett in mig på rätt spår.

UTTRINGE GUBBARNE

som dessa spelmän kallade sig var inte några gubbar i ordets bemärkelse, då de i begynnelsen av sin karriär under åren 1906-1909 spelade in tjugosju skivsidor. Det ojämna antalet beror på att vissa skivor bara pressades på en sida.

Sten Westerberg 1884-1956, Ludvig Thornquist 1881-1932, Gösta Runnquist 1885-1973, Gunnar Lalin 1884-1963.

Tre av av dem var teknologer, den fjärde, Ludvig Thornquist, var resebyråtjänsteman. Sten Westerberg trakterade magdeburgerspel, de andra fioler. Den ekonomiska garanten för dessa unika inspelningar var Sten Westerberg, sedermera Jästbolagets legendariske chef. Inspelningarna var bland de första som gjordes här i landet med dragspel. Vid inspelningstillfällena användes så kallade trattfioler. Instrument som var bättre lämpade än vanliga fioler för den tidens inspelningsteknik.

Gemensamt för dessa spelmän var föreningen "Svenska Folkdansens Vänner" (SFV - stiftad 1893 av Arthur Hazelius) och dess sportstuga Uttringe, belägen vid sjön Uttran 2,5 km söder ut från Rönninge järnvägsstation.

Det var på Uttringe de lärde känna varandra och där spelade de så fort de hade en ledig söndag – till glädje för övriga medlemmar, som av hjärtans fröjd dansade till deras lockande toner. Inspelningarna föll emellertid snabbt i total glömska – att då inneha en grammfon var en raritet och få förunnat – priset 5 kronor per skiva motsvarade en veckas arbetsinkomst.

En av låtarna på dessa inspelningar är den vals som Sahlströms benämnde *Uttringe Gubbar* men som vid inspelningen med Uttringe Gubbarne från år 1909 kallades *Nordiska Spelens vals*.

En annan låt som finns efter dessa "gubbar" är *Bondmarsch* eller *Skansenmarschen* som finns att lyssna på via internet med Uttringe Gubbar.

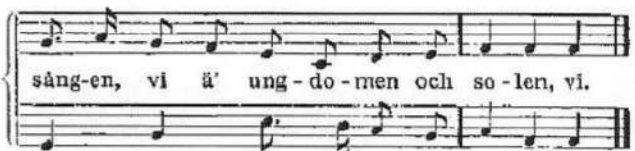
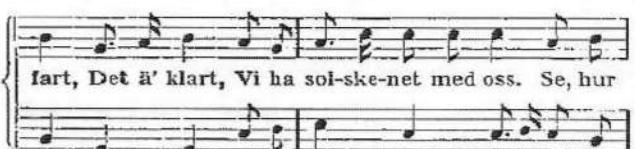
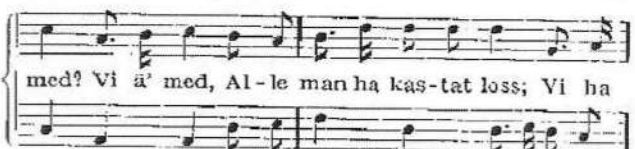
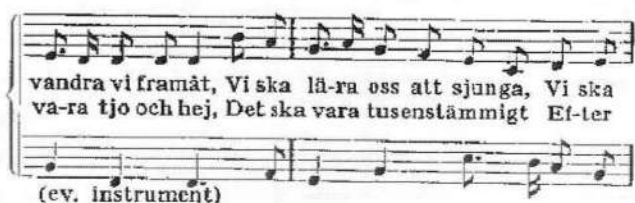
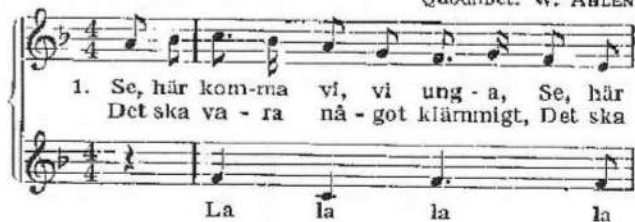
<http://web.telia.com-u87714412/marscher.html>

Där spelas den även av Sven Nordin på gammelharp som *Uttringegubbarnas marsch*. Justus Gille och Viktor Vikman från Österbybruk hade också låten på sin repertoar. I sångboken "Sjung Svenska Folk" finns den nedtecknad med tillhörande text som nr 107 *Se här komma vi, vi unga...*

107. Se, här komma vi, vi unga

EFTER CARL LUNDQVIST

Quodlibet: W. ÅHLÉN



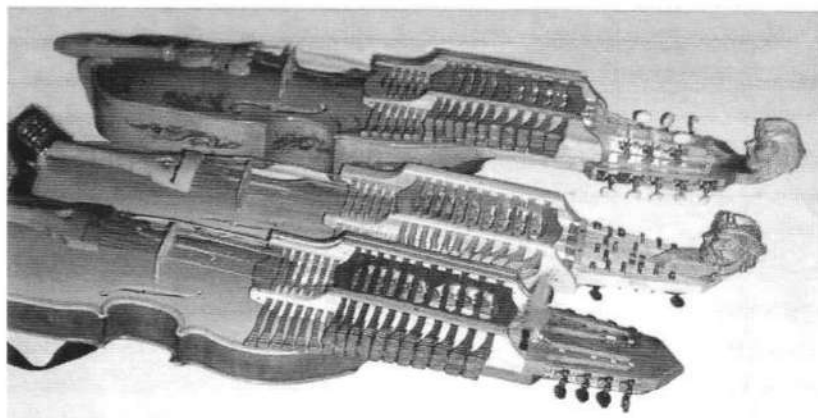
2. Inte bara vi, som vandra Här på vägens makadam, Det är många tusen andra, Som med oss ska vägen fram. Dom ä' efter, dom ä' före, Vi ä' bara några få. Den, som öron har, han höre Vilken sång ändå!

Refr.: Ä' ni med o. s. v.

Flera av uppgifterna om Uttringe Gubbarne har jag erhållit från spelmanen och folkmusikentusiasten Anders Schilling.

Sture Möllerman

Annorlunda nyckelharpor



*Harpan längst upp på övre bilden kallas Göingeharpan
Bilden nedtill visar en Moraharpa med kromatisk lek*

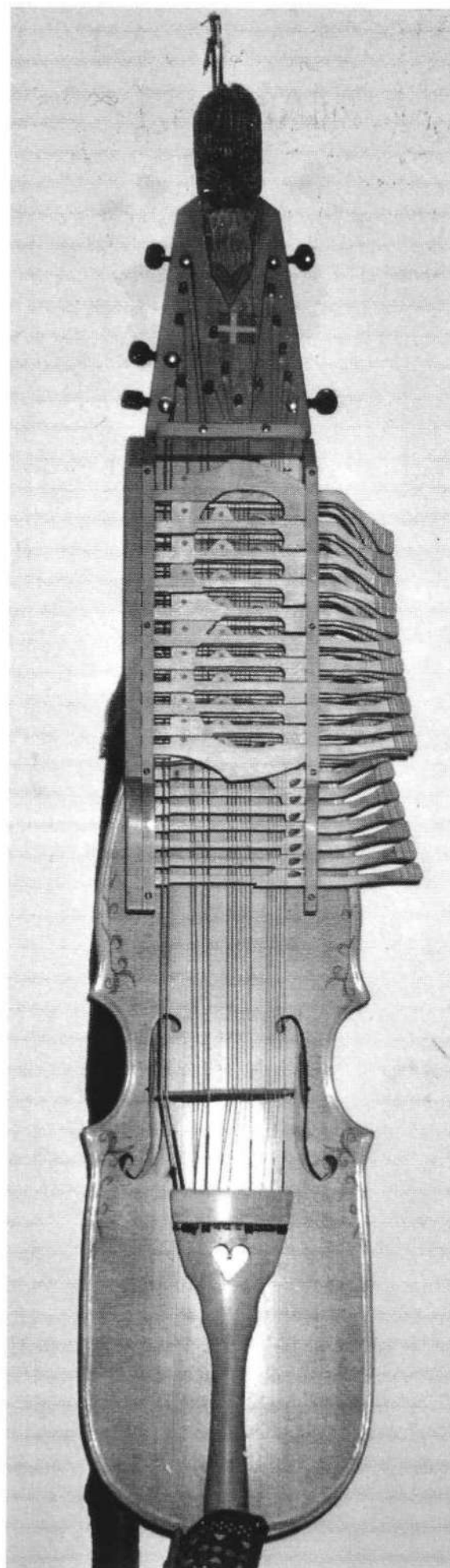
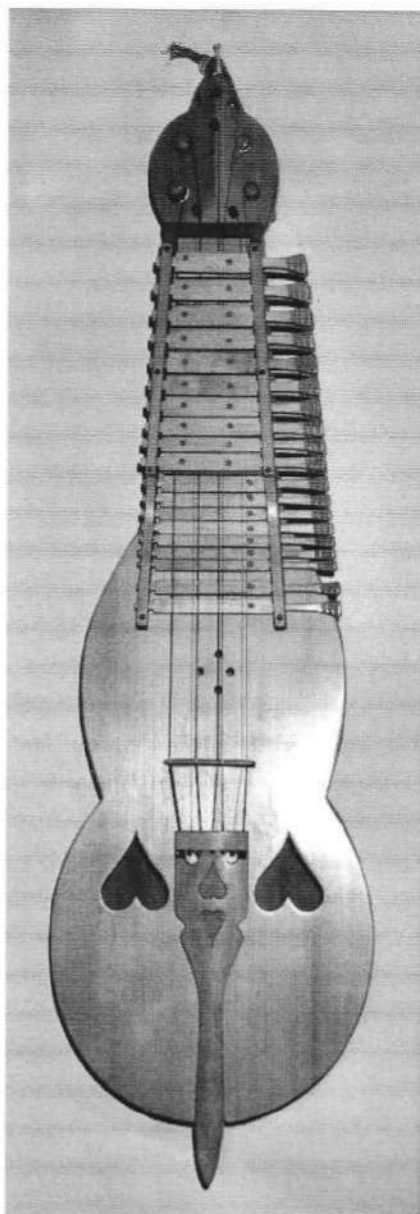
Fiolen ser i stort sett likadan ut oavsett vem som byggt den, men med nyckelharpan är det tvärtom. Där råder fritt fram för oliktankande.

Till redaktionen kom för en tid sedan några bilder på harpmodeller vi sällan ser.

Instrumentbyggaren heter Curt Jansson och bor i Glimåkra där han leder kurser, inte bara i nyckelharpsbygge; där tillverkas även cello, vevliror och andra folkliga instrument. En av harporna som visas här är en så kallad Moraharpa som försetts med kromatisk lek. De andra instrumenten har – som man ibland säger – bakvänd lek, där undre raden påverkar a-strängen och den övre raden g-strängen. Det finns de som tycker att det är lättare att traktera en sådan harpa om man är fiolspelman från början.

I vårt sydligaste landskap är denna modell betydligt vanligare än längre upp i landet. I Uppland har jag inte mött någon sådan harpa. Ej heller i Västergötland eller i den del av Bohuslän jag känner, där nyckelharpan sedan flera år har ett starkt fäste.

Sture M.



Harpor åt en ny generation spelmän i Järfälla

I en slöjdsal i Jakobsberg två mil nordväst om Stockholm har det varit full aktivitet varje måndagskväll sedan oktober 2005. Där har åtta nyckelharpsbyggare arbetat med att färdigställa tio små nyckelharpor som ska användas i Järfälla kulturskolas undervisning.

Kulturskolan driver tillsammans med studieförbundet BILDA ett projekt där första etappen var att få fram instrument. Syftet är att trygga återväxten av spelmän på nyckelharpa i Järfälla.

Men, tillbaka till upprinnelsen...

Nyckelharpan i Järfälla 300 år firades i november 2003 med en stjärnspäckad konsert - se Nyckelharpan nr. 4/2003. Tallin Gidian från Studieförbundet BILDA satt i publiken och konstaterade att det saknades unga spelmän bland artisterna. Tallin Gidian övertygade Lars Lindkvist och Barbro Tällman, sekreterare resp. ordförande i Föreningen Folkmusik och Dans i Järfälla, att det borde gå att ändra på.

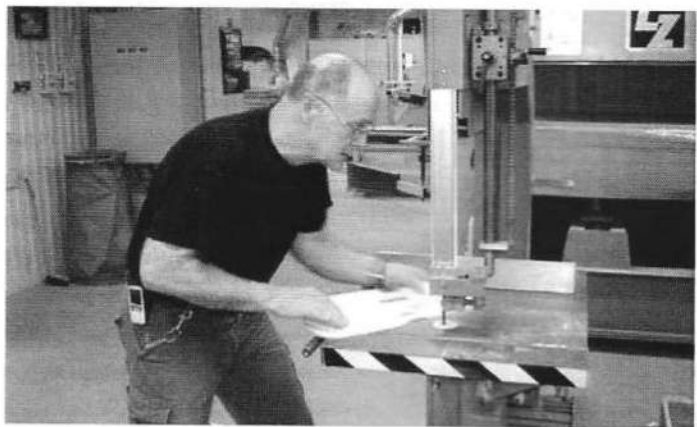
Ett möte med BILDA och Järfälla kulturskola kom snabbt till stånd och man skrev en gemensam projektplan. Med projektplanen söktes så ekonomiska medel från en rad olika stiftelser och fonder och den 3 oktober 2005 kunde så projektet invigas.

Visionen blev att göra en utställning till Midvinterstämman i Kallhäll den 21 januari 2006. Nästa mål blev att också ha en av de små nyckelharporna klar till dess. Såväl utställning som liten harpa väckte stort intresse.

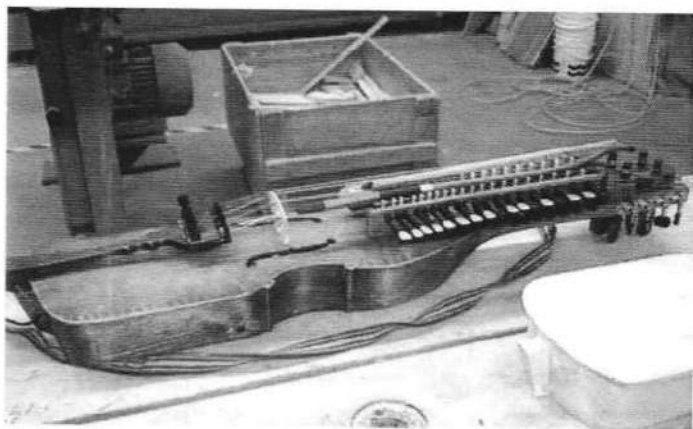
I 2 år har det varit full verksamhet i Kvarngymnasiets slöjdsal. Byggladaren Björn Berglund har tillsammans med Esbjörn Hogmark planerat och tagit fram en grundidé för utformningen av harporna. På Internationella barndagen den 3 oktober 2005 gick så det symboliska startskottet. Sedan dess har arbetet fortskridit med stor entusiasm.

Så kom den stora dagen nationaldagen 2007 då alla 10 små harpor var klara och överlämnades från byggarna till projektledarna från studieförbundet BILDA och Järfälla kulturskola. Alla nyckelharporna klingade tillsammans i en ståtlig slängpolska med bourdunaccompanjemang. Byggarna avtackades med blommor och diplom för en enastående kulturgärning.

Helt enligt planerna fanns sedan alla 10 nyckelharporna med på utställning vid nyckelharpsstämman i Österbybruk 2007. Med där fanns också en 11:e barnharpa en s.k. vänsterharpa byggd av Hans Erik Gustavsson från västkusten.



Bilder och text är hämtade från
www.folkmusikochdansijarfalla.se
 Där finns mer och utförlig information
 om nyckelharpspelet i Järfälla.



Nu är alla nyckelharporna på plats i Järfälla och väntar på att den pedagogiska verksamheten skall ta sin början. För detta planerar Studieförbundet BILDA i samarbete med föreningen Folkmusik och Dans i Järfälla.

*Instrumentbyggarna från vänster:
Björn Berglund, Aimo Ristolainen, Hans Blomqvist,
Börje Holmstedt, Berne Krig, Sven Söderlund
och Sven Carnestedt då de samlades i Riddarparken
för att överlämna de färdiga instrumenten.*

*Dessutom har Otto Damgren medverkat
genom att tillverka alla stråkar samt strängt
och injusterat alla småharporna.*

BSVERIGE
PORTO
BETALT

FÖRENINGSBREV

Föreningen Nyckelharpan c/o Möllerman, Riddarstigen 17A, 183 30 Täby

Årets Uppsala-stämman

I år besökte jag för första gången på, tror jag, 30 år Uppsalastämman. Har man inte bil, så blir det ju inte så ofta man kommer ut på stämmor runt om i landet.

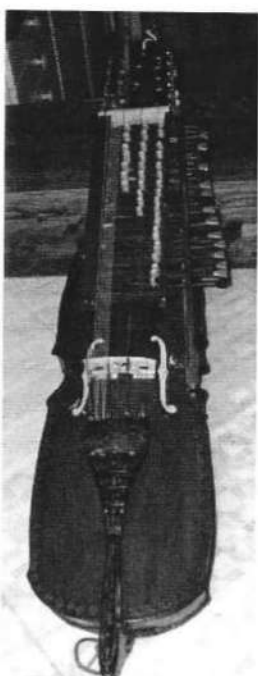
Stämman var i år förlagt till Odinsborg invid Gamla Uppsala högar. På den platsen var det ännu längre sen jag var; då var det öppna vidder runt om, nu såg det helt annorlunda ut, så jag kände inte igen mig. Och det var verkligen svårt att hitta vägen dit i och med att vi valde att köra den nya E4:an. Vi körde helt enkelt vilse bland alla nya rondeller. Träd hade vuxit upp, så man såg inte domkyrkans torn och kunde orientera sig. Jag råder därför alla som kommer söderifrån från t. ex. Stockholm, att ta den "gamla" vägen dit. För jag kan faktiskt rekommendera denna ganska opretensiösa stämman som, om den nu hålls på just Odinsborg, avhålls i en visserligen något trång men ändå mycket ombonad och trivsamt miljö. Att då även spelmännen får betala 50:- i inträde bortser man därför ifrån. För icke spelmän var priset 100:-. Däremot kostade det ytterligare 100:- om man ville lyssna till Boda spelmäns konsert, vilket gör det

dyrt för en icke-selman som kommer just för dessas skull. Därtill kan knappast maten anses billig på Odinsborg, vilket jag dock kände till. Den var dock god och riklig, så jag vill inte klaga. För min del gick denna på 107:- för köttbullar + mineralvatten.

Många tror nog, att detta är en nyckelharpstämman, men så är det inte. För egen del spelade jag även rena fiollåtar under Britt-Marie Swings ledning och spelade till dans under Sture Hogmarks.

Om man mest, som jag, vistas i Stockholm, så blir det väldigt lätt samma låtar som dyker upp i just harpsammanhang. Här fick man nu chansen att spela låtar som man aldrig hör här; inte minst när man spelade tillsammans med bl. a. Sonia Sahlström. När man får tillfälle att spela ihop med t. ex. Hasse Gille och ovan nämnda, så gör det inget, att det var rätt trångt. Det var trångt, taktfast och trevligt!

Christer Kvarne, Stockholm



Nyckelharpor till salu

Gerhard Öhman byggde under sin levnad fyra nyckelharpor. Två av dessa finns nu till salu. En av dem syns här på bild.

Instrumenten finns i Örebro.

För mer info kontakta Mia Öhman
08 - 591 227 83 alt.

mia.ohman@hotmail.com

eller 019 - 18 67 96



Lördag 19 januari • kl 13.00-23.00

FOLKETS HUS, Kallhälls Centrum (Båsta pendeln)

Portarna öppnas kl 12.00 • Entré Kopparvägen

Gästartister

Åsa Jinder

PEO Österholm • Öj pojkar • Brodén's Kapell
Russindalens spelmän • Vargarna • STUNS
Pelles Kapell • Skälby Spelmanslag
Eva Tjörnebo & Viskompaniet
Hörkens Bygdedansare
Toboeleverna 0708
m.fl.

Dansinstruktion med Hörkens Bygdedansare kl 17-18

DANS PÅ PLAN 2 OCH 3 FRÅN KL 18.00

Serveringar på plan 2 och 3

Tonsvaga instrument hänvisas till plan 3, starkare till plan 2

Entré 100 kr

Välkommen önskar Föreningen Midvinterstämman